

Bibliografické citace dokumentů podle
ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2 (01 0197)

Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla
Petr Boldiš
Verze 3.3

Obsah

1	Citace a jejich smysl	4
1.1	Proč citovat ?	4
1.2	Citační etika	5
2	Obecné zásady pro citace	5
2.1	Interpunkce	6
3	Struktura citace	7
3.1	Primární autorská odpovědnost (povinný údaj)	7
3.1.1	Více autorů	7
3.1.2	Autorem dokumentu je korporace	8
3.1.3	Autor je neznámý	8
3.1.4	Kniha má pouze editora	8
3.2	Údaje o názvu (povinný údaj)	8
3.2.1	Kniha má více názvových informací	9
3.2.2	Dokument je jednou z více částí	9
3.2.3	Název je vícejazyčný	9
3.3	Typ média (povinný údaj)	10
3.4	Sekundární odpovědnost	10
3.4.1	Přeložená publikace	10
3.5	Údaje o vydání (povinný údaj)	10
3.6	Údaje o místě vydání	11
3.6.1	Více míst vydání	11
3.6.2	Místo vydání neuvedeno (pravděpodobné místo nebo země)	11
3.6.3	Místo vydání neuvedeno (nelze zjistit ani zemi)	11
3.7	Nakladatelské údaje	12
3.7.1	Příklady zkracování:	12
3.7.2	Chybí jméno nakladatele/vydavatele	12
3.7.3	Vydavatelů je více (více míst vydání)	12
3.7.4	Autorem a vydavatelem je korporace	12
3.8	Datum vydání (povinný údaj)	13
3.8.1	Datum vydání u seriálové publikace (časopisy)	13
3.8.2	Chybí datum vydání	14
3.9	Údaje o fyzickém popisu	14
3.9.1	Více svazků	14
3.9.2	Přiložený materiál (suplement)	14
3.10	Údaje o edici	15
3.10.1	Edice má podedici (další edici podřízenou předchozí edici)	15
3.11	Poznámky	15
3.12	Údaje o standardním čísle (povinný údaj)	15
4	Odkazy na citace v textu	16
4.1	Řazení citací	17
4.2	Umístění citací	18
5	Slovník použitých termínů a zkratek	19
6	Seznam použitých zdrojů	20

Změny ve verzích materiálu

Verze 3.3

Opraveny drobné chyby v textu.

Verze 3.2

Tato verze dokumentu byla revidována a byly opraveny nalezené typografické chyby. Rovněž byla přepracována a rozšířena kapitola 4 „Odkazy na citace v textu“. Po konzultaci s ISO byla doplněna část o interpunkci. Dokument je dostupný ve formátu PostScript a PDF.

© 1999–2004 Petr Boldiš

Tento text je určen pro individuální potřebu. K jeho hromadnému šíření je zapotřebí souhlasu autora.

1 Citace a jejich smysl

1.1 Proč citovat ?

Smyslem citování je poskytnout dostatek údajů k tomu, aby byl kdokoli schopen nalézt dokument, z něhož autor čerpal. Karel Janoš (10, s. 83) uvádí tři důvody, proč citovat:

1. ověření uvedených tezí

Pro odborné práce je důležitá návaznost na předchozí poznání. Dnes už prakticky nelze výzkum nebo odbornou práci zahájit tzv. na zelené louce, tj. bez základních pramenů a prostudování již provedených výzkumů. Citujeme, z jakých předpokladů vychází náš výzkum a na základě jakých studií pracujeme. V opačném případě děláme zbytečnou práci a objevujeme již objevené.

2. získání širšího kontextu ohledně dané tematiky

Při vědecké komunikaci je nezbytné uvést čtenáře do souvislostí, ve kterých naši práci provádíme. V dnešní době úzké specializace odborníků je důležité poukázat na význam a účel práce tak, aby mu mohli porozumět nejen specialisté v daném oboru.

3. informační etika

V České republice je chráněno intelektuální vlastnictví a autorský zákon umožňuje použít výňatky z cizích děl v následujících případech:

- a) v odůvodněné míře citace výňatků ze zveřejněných děl jiných autorů, ve svém díle
- b) zařazení celých drobných zveřejněných děl do svého samostatného díla vědeckého, kritického, odborného nebo do díla určeného k vyučovacím účelům, pro objasnění jeho obsahu
- c) užití zveřejněného díla v přednášce výlučně k účelům vědeckým nebo vyučovacím

Zákon¹ ovšem zdůrazňuje: *vždy je však nutno uvést jméno autora, nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen.*

¹Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (Autorský zákon) č.121/2000 Sb. Oddíl 3: Bezúplatné zákonné licence. §31 Citace.

1.2 Citační etika

Citační etika vyžaduje, aby autor zveřejnil veškeré informační prameny, které použil pro svoji práci tak, aby je bylo možné identifikovat. Je žádoucí, aby autor zřetelně označil převzaté části od částí, které jsou jeho vlastní. Pro citace částí děl se proto doporučuje je typograficky odlišit od dalšího textu např. „kurzívou“. Na konec nebo na začátek této části uvádíme identifikační údaje, které v práci odkazují na úplnou citaci.

Nejčastější prohřešky proti citační etice:

1. **Citování díla, které autor nepoužil.** Je velmi oblíbené vložit do použitých pramenů různé kapacity oboru (tzv. *authorities*), ačkoli nemají sebemenší souvislost s tématem práce. V kybernetice se s oblibou cituje Wiener, ve fyzice Einstein apod. Je smutné, že se tato praxe užívá i na některých vysokých školách, kde je například zvykem v diplomových pracích uvádět dílo oponenta, aniž by souviselo s tématem.
2. **Necitování díla, které autor použil.** je ještě závažnějším přestupkem.
3. **Citování vlastních děl, která nemají souvislost s novým dílem (tzv. autocitace).** Pokud autor napsal už nějaké dílo, může sama sebe propagovat tím, že svá předchozí díla uvede v seznamu citací. Je značně ješitné, uvádět v citacích svá vlastní díla, aniž by souvisela s tématem práce.
4. **Nepřesné citování, znemožňující identifikaci díla.** Pokud citujeme dokument, zapíšeme ho tak, aby se dal nalézt. Pokud přejímáme citace zprostředkovaně, zvyšuje se riziko nepřesného zápisu a tak i riziko chyby. Proto by mělo být zásadou ověřovat, že se podle uvedené citace dokument dá najít. To je důležité především u elektronických dokumentů. Je-li dílo špatně citováno, může se naskytnout otázka, zda nejde o úmysl.

2 Obecné zásady pro citace

- **Citace musí být především přehledná a jednotná.** Následujícím text popisuje i několik alternativ, kterými lze údaje zapsat. Je potřeba vybrat si jednu variantu a té se pak držet ve všech případech citací v rámci jedné práce.
- **Citace by měla být úplná.** Je vždy lepší, aby citace obsahovala více údajů pro identifikaci (např. u seriálových publikací nebo elektronických zdrojů), než pouze kusé údaje.
- **Citujeme výhradně z primárních pramenů (tj. dokumentů, které jsme měli v ruce).** Předjdeme tak nepřesnostem, které vznikají z přejímaných citací (viz. výše – nepřesné citování).

- **Zachováváme pravopisné normy pro daný jazyk.**
- **Pokud některý údaj chybí, vynecháme ho a pokračujeme údajem následujícím (např. vydání).**
- **Údaje v citaci členíme do tematických celků – tzv. „polí“**
Veškeré údaje v citaci jsou rozděleny do tematických skupin – „polí“, jejichž pořadí určuje pro každý typ dokumentu norma. Tato pole určují i zařazení údajů stejného typu v citaci na jedno místo.
- **Zachováváme jazyk knihy.** Kromě údajů o autorech a názvu nepřekládáme údaje v následujících polích:
 - údaje o vydání (tj. 1st edition, 2nd ed. apod.)
 - nakladatelské údaje (tj. jména nakladatelů – údaje o fyzickém popisu, zkratky)

Výjimka:

V údajích o fyzickém popisu používáme češtinu – tj. u anglické knihy NEPÍŠEME 320 p. (pages) ALE 320 s. (stránek).

2.1 Interpunkce

Interpunkce (používané oddělovací znaky) se v jednotlivých částech citace liší, a je proto rozepsána u jednotlivých modelů dokumentů. Údaje píšeme stylem :

Údaj – oddělovací znak – mezera – další údaj

Norma ISO 690 nestanovuje interpunkci pro citace. V příkladech uvádí pouze ilustrativní schéma interpunkce – například oboustrané mezery u znaku dvojtečky „:“. ISO 690:1987 uvádí k oddělovacím znakům následující: „Pro všechny citace v rámci jedné publikace má být užíván jednotný systém interpunkce. Každý údaj citace má být jasně oddělen od údajů ostatních interpunkčním znaménkem – tj. čárkou, tečkou apod.“

Na základě upozornění jsem tuto problematiku prostudoval a domnívám se, že citační normy se také řídí pravopisnými pravidly a typografickými normami. **Proto se píše mezera POUZE po interpunkčním znaménku.** Tento názor byl konzultován s pracovní skupinou ISO TC 46/SC 9 (National Library of Canada). Tato skupina potvrdila, že převažující editorskou praxí (např. doporučení příručky „The Chicago Manual of Style“) je psaní mezery pouze po interpunkčním znaménku.

Příklad č. 2.1

KOSEK, Jiří. *Html – tvorba dokonalých www stránek*. Praha: Scientia, 1995.

POZOR!!! Za každým oddělovačem pole začínáme velkým písmenem.

3 Struktura citace

V této kapitole jsou stručně popsána základní knihovnická pravidla pro zápis citací, ze kterých vychází i citační normy. Údaje (pole) jsou seřazeny tak, jak se po sobě uvádí v citaci. Je-li povinný údaj dostupný (tj. zjistitelný), musí být uveden.

Struktura citace:

Primární odpovědnost. Název díla: podnázev díla. Alternativní odpovědnost; Sekundární odpovědnost. Označení vydání. Místo vydání: Jméno nakladatele, Rok vydání. Rozsah díla. Edice. Poznámky. Standardní číslo.

Pozn. Podtržené položky jsou povinné stejně jako psaní názvu *kurzívou*.

3.1 Primární autorská odpovědnost (povinný údaj)

Autora (tj. toho, kdo je za dílo intelektuálně odpovědný) uvádíme ve formě:

Příjmení, křestní jméno nebo iniciály křestního jména

Zpravidla se příjmení autora uvádí velkými písmeny. Jméno se uvádí bez titulů a vědeckých hodností.

Příklad č. 3.1

KOSEK, Jiří.
MONJO, F. N.

Pro přehlednost se někdy v poli autorské odpovědnosti k oddělení jednotlivých autorů používá znak – (pomlčka, resp. spojovník) místo čárky. Je to akceptovatelné z hlediska přehlednosti citace.

Příklad č. 3.2

VYMAZAL, Michal – JINDŘICH, Jiří.

3.1.1 Více autorů

Je-li v dokumentu uvedeno více autorů, uvádíme v takovém případě všechny autory do počtu tří:

Příklad č. 3.3

WILLS, G., JOHNES, F., FLETCHER, G.

Stojí za zvážení, zda opravdu není lepší (a přehlednější) nahradit znak čárku pomlčkou.

Příklad č. 3.4

WILLS, G. – JOHNES, F. – FLETCHER, G.

Nad počet tří autorů uvedeme pouze prvního nebo typograficky zvýrazněného autora (např. tučným písmem), další spoluautory vynecháme a dopíšeme zkratku „et al.“ (et alii) = a jiní²

Příklad č. 3.5

WILLS, G., et al.

3.1.2 Autorem dokumentu je korporace

Uvádíme jméno této korporace, pokud není totožné se jménem vydavatele. Jedná-li se o stejnou organizaci (tj. autor i vydavatel), můžeme toto jméno uvést pouze v nakladatelských údajích (viz příklad).

Příklad č. 3.6

National Semiconductors.

Pokud dokument vydala menší organizační jednotka, je potřeba rozepsat údaj hierarchicky (viz příklad).

Příklad č. 3.7

Masarykova univerzita v Brně. Ekonomicko-správní fakulta. Katedra veřejné ekonomie

3.1.3 Autor je neznámý

Pokud kniha neobsahuje jméno autora ani jméno korporace, oblast autorské odpovědnosti vynecháme. To se často vyskytuje u oficiálních dokumentů.

Příklad č. 3.8

Zákon č. 256/1992 Sb. ze dne 30. dubna 1992 o ochraně osobních údajů v informačních systémech.

3.1.4 Kniha má pouze editora

viz. strana 10 sekundární odpovědnost.

3.2 Údaje o názvu (povinný údaj)

Název zapisujeme v takové podobě, v jaké je **na titulní stránce** (stránka s názvem na začátku knihy). Obálka (přebal) je většinou graficky upraven (např. z důvodu propagace knihy) a proto může snadno dojít k chybnému zapsání názvu. Pokud se název opisuje z titulní stránky, snižuje se riziko omylu na minimum.

²Česká norma ČSN ISO 690 (01 0197) uvádí možnost ekvivalentní české zkratky „aj.“ (a jiní)

Příklad č. 3.9

Html – tvorba dokonalých stránek

3.2.1 Kniha má více názvových informací

Kniha může mít název a podnázev. V takovém případě se řídíme pořadím názvů na titulní stránce, které oddělíme znakem „:“ (dvojtečka).

Příklad č. 3.10

Internet: první kroky českého uživatele.

Zobrazení na titulní straně:

INTERNET

První kroky českého uživatele

3.2.2 Dokument je jednou z více částí

Může nastat případ, že dokument je součástí většího celku, například jednotlivé části studie, přílohy apod. V tom případě se snažíme zjistit hierarchii celku (tj. co je nadřazený dokument), a v jakém vztahu tyto dokumenty jsou. Většinou je hierarchie zobrazena tak, že nadřazený celek je graficky umístěn nejvýše, a další podřízené celky jsou uvedeny pod ním. Nemusí to ovšem platit vždy!

Příklad č. 3.11

BSA response to Piracy Green Paper. Appendix II. 1997 Global Software Piracy Report.

Zobrazení na titulní straně:

BSA response to Piracy Green Paper

Appendix II.

1997 Global Software Piracy Report

3.2.3 Název je vícejazyčný

U oficiálních dokumentů mezinárodních organizací jako je např. UNESCO, se často setkáme s vícejazyčnými názvy. Názvy zapisujeme v pořadí, v jakém jsou na titulní stránce a mezi nimi uvedeme znak „=“ (rovnítko). V příkladu se jedná se obrazovou publikaci v češtině a němčině.

Příklad č. 3.12

Stará Šumava = Der Alte Böhmerwald

Zobrazení na titulní straně:

Stará Šumava

Der Alte Böhmerwald

3.3 Typ média (povinný údaj)

Tento údaj je povinný u elektronických dokumentů. Uvádíme jej v hranatých závorkách. Údaj můžeme volitelně doplnit další informací o dokumentu, jako [databáze online] nebo [program na CD-ROM]. U tradičních (tj. tištěných) dokumentů tento údaj vynecháváme.

Nejpoužívanější typy jsou následující:

- [online]
- [CD-ROM]
- [disketa 3.5"]

3.4 Sekundární odpovědnost

V dokumentu může nastat situace, kdy není uveden autor, ale jen sestavovatel (editor). V tom případě zapíšeme sestavovatele do pole sekundární odpovědnosti. Do tohoto pole mohou být zapsáni i ilustrátoři nebo překladatelé.

Příklad č. 3.13

Materiály z konferencie Slovenské knižnice. Usporiadala a do tlače pripravila Daniela Gondová.

3.4.1 Přeložená publikace

Publikace má zahraničního autora, českého překladatele a ilustrátora. Údaje o sekundární odpovědnosti zapisujeme následovně:

*jméno (iniciály) a příjmení překladatele; (středník) jméno (iniciály) a příjmení ilustrátora*³

Příklad č. 3.14

Přeložila Milena Blažková; ilustrace Vladimír Jiránek.

3.5 Údaje o vydání (povinný údaj)

Číslo vydání je velmi důležité, protože dokument může být časem upraven (rozšířen, zkrácen apod.), a je tedy nezbytné citovat přesnou verzi dokumentu. Ekvivalenty v cizích jazycích jsou: Auflage, edition, izdanie.

Příklad č. 3.15

- 3. vydání.
- 3rd edition.
- 3. Auflage

³Jméno autora publikace se uvádí v poli primární autorské odpovědnosti – tj. na začátku citace.

3.6 Údaje o místu vydání

Zapisujeme první místo v pořadí nebo místo typograficky zvýrazněné. Uvádíme v podobě, v jaké se objevují v dokumentu, tj. **London, Paris; nepočesťujeme Londýn, Paříž!**

V případě nejasnosti, kde se nalézá uvedené místo, je možné do kulatých závorek napsat upřesňující údaj (tzv. kvalifikátor), jako například název státu.

Příklad č. 3.16

Cambridge (Massachussets).

Pozn. Neuvedení státu v USA by zde mohlo vyvolat domněnku, že dokument byl vydán ve Velké Británii.

3.6.1 Více míst vydání

Zapisujeme první místo v pořadí nebo místo typograficky zvýrazněné.

V knize:

Amsterdam * Paris * New York * Toronto

v citaci:

Amsterdam:

3.6.2 Místo vydání neuvedeno (pravděpodobné místo nebo země)

Uvedeme zemi (místo) v hranatých závorkách.⁴ Pokud si nejsme jisti, uvedeme zemi na konci s otazníkem. Obecně je lepší v tomto poli uvést alespoň pravděpodobné místo vydání.

Příklad č. 3.17

[Paříž] nebo [Paříž?]

[Francie] nebo [Francie?]

3.6.3 Místo vydání neuvedeno (nelze zjistit ani zemi)

V tomto případě uvedeme zkratku „s.l.“ (sine loco = bez místa).⁵ Zkratku umístíme do hranatých závorek.

Příklad č. 3.18

[s.l.]: Longman

[b.m.]: Král

⁴Všechny údaje, které doplňujeme z jiných zdrojů uvádíme v hranatých závorkách.

⁵Norma ČSN ISO 690 (01 0197) uvádí jako ekvivalent zkratku „b.m.“ (bez místa).

3.7 Nakladatelské údaje

Zapisujeme jméno nakladatele v co nejkratší srozumitelné podobě. Z názvu vynecháváme zkratky obchodních organizací typu s.r.o., Inc. nebo Ltd. Jediným doplňkem, který vždy zůstává, je zkratka „**Press**“.

3.7.1 Příklady zkracování:

V dokumentu uvedeno	v citaci
John Willey & Sons	Wiley
Wordsworth Edition Limited	Wordsworth
Cambridge University Press	Cambridge University Press

3.7.2 Chybí jméno nakladatele/vydavatele

V tomto případě uvedeme zkratku „s.n.“ (sine nomine = beze jména).⁶ Zkratku umístíme do hranatých závorek.

Příklad č. 3.19

Praha: [s.n.]
Praha: [b.j.]

V případě, že jméno nakladatele zjistíme z jiných zdrojů, napíšeme je do hranatých závorek.

Příklad č. 3.20

[Květ]

3.7.3 Vydavatelů je více (více míst vydání)

Stává se, že některé tištěné publikace jsou vydávány několika spolupracujícími vydavateli. Zapisujeme podle modelu:

místo vydání: 1. nakladatel; místo vydání: 2. nakladatel ;...

I zde platí pravidlo zápisu nejvýše tří nakladatelů. Je-li nakladatelů více, zapisujeme pouze prvního nebo typograficky zvýrazněného.

Příklad č. 3.21

Amsterdam: Elsevier; Oxford: Pergamon Press

3.7.4 Autorem a vydavatelem je korporace

Zde je nutné se ujistit, že název korporace je dobře identifikovatelný (viz též kapitola 3.1.2).

⁶Norma ČSN ISO 690 (01 0197) uvádí jako ekvivalent zkratku "b.j." (beze jména)

Příklad č. 3.22

UNESCO

Je-li autorem korporace s velmi obecným jménem nebo jménem, které může vést k záměně s jinou korporací – „Katedra psychologie“, je nutné rozepsat korporaci tak, jak je to v dokumentu.

Příklad č. 3.23

Univerzita Karlova. Filosofická fakulta. Katedra filozofie.

nebo (není-li rozepsáno) doplnit vhodný kvalifikátor v kulatých závorkách:⁷

Příklad č. 3.24

Katedra filozofie (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha).

3.8 Datum vydání (povinný údaj)

Vždy zapisujeme datum vydání (tj. datum vytvoření publikace za účelem zpřístupnění). U knih se totiž objevují i tzv. reprinty, což jsou pouze přetisky v nezměněné podobě, na jejichž obsahu se nic nemění!! Jiný případ představuje tzv. *reset* (dotisk v jiné sazbě).

Rozdíl v citování:

V knize	v citaci
3rd edition 1990, reprint 1995	1990
3rd edition 1990, reset 1993	1993

Datum tisku, je-li uvedeno, se zapisuje pouze pokud se odlišuje od data vydání.

Příklad č. 3.25

1985 (1990 tisk).

U elektronických dokumentů zapisujeme zpravidla podle normy ISO 8601 – tj. rok-měsíc-den.

Příklad č. 3.26

1999-10-21

3.8.1 Datum vydání u seriálové publikace (časopisy)

Seriálová publikace nevychází jednorázově, ale v průběhu několika let. Jedná-li se o tzv. „aktivní“, vycházející seriál, zapisujeme: 1990-⁸Pomlčka a mezera zde naznačují stále probíhající vydávání tohoto periodika.

⁷Doplňujeme údaje z dokumentu, který popisujeme. Proto zde nejsou hranaté závorky, které používáme pro zápis údajů z jiných zdrojů.

⁸Po znaku „-“ je vynechána 1 mezera.

U periodik, která přestala vycházet (tzv. *mrtvé seriály*) a několikadílných publikací místo mezery zapíšeme datum, kdy vyšlo poslední číslo (poslední díl).

Příklad č. 3.27

1990–1995.

3.8.2 Chybí datum vydání

1. Zapíšeme datum copyrightu publikace: c 1990.
2. Chybí-li datum copyrightu, zapíšeme datum tisku: 1990 tisk.
3. Není-li možné zjistit ani datum tisku, určíme je odhadem (do hranatých závorek – knihovnická pravidla):

[1985] publikace vyšla v roce 1985

[1985?] publikace vyšla pravděpodobně v roce 1985

[198-] publikace vyšla v 80. letech

[198-?] publikace vyšla pravděpodobně v 80. letech

3.9 Údaje o fyzickém popisu

Zde zapisujeme fyzický rozsah dokumentu (díly, stránky, ilustrace atd.). Stránkování neuvádíme v jazyce dokumentu, ale v češtině tj. u anglického píšeme 256 s. (stran)

Příklad č. 3.28

ix, 256 s.

Pozn. Dvojí stránkování – devět stránek číslovaných římskými číslicemi a 256 stránek číslovaných arabskými číslicemi.

3.9.1 Více svazků

Zapisujeme způsobem:

počet svazků (stránky v 1. svazku, v 2.svazku. . .)

Příklad č. 3.29

3 sv. (256, 320, 162 s.)

3.9.2 Příložený materiál (suplement)

Dokument může být doprovázen dalším materiálem jakým je např. CD-ROM nebo disketa (kniha o programovacím jazyku). Údaj zapisujeme v češtině.

Příklad č. 3.30

230 s., 1 disketa.
230 s., 1 CD-ROM.

3.10 Údaje o edici

Edici zapisujeme následujícím způsobem:

název edice; číslování v rámci edice

Příklad č. 3.31

Malá řada; sv. 12.

3.10.1 Edice má podedici (další edici podřízenou předchozí edici)

Zapisujeme:

Název edice. Název subedice, číslování v rámci edice.

I když to norma neuvádí, bylo by patrně lepší uvádět edici v kulatých závorkách podle knihovnických pravidel.

Příklad č. 3.32

(Filozofické eseje. Malá řada; sv. 12.)

3.11 Poznámky

Do poznámky můžeme napsat libovolný text, o kterém se domníváme, že je důležitý.

Příklad č. 3.33

Prvně publikováno jako doktorská práce.
Interní materiál.
Obsahuje rejstříky.

3.12 Údaje o standardním čísle (povinný údaj)

Čísla ISBN a ISSN zapisujeme na konec záznamu. Tato čísla, pokud se vyskytují v dokumentu, je nutné zapsat, protože jednoznačně identifikují dokument.

Příklad č. 3.34

ISBN 80-7169-608-0
ISSN 1210-0684

4 Odkazy na citace v textu

V textu odkazujeme na dokument, ze kterého citujeme části textů nebo z něj používáme závěry a myšlenky. Odkaz v textu slouží k identifikaci dokumentu, případně jeho konkrétní části (stránek). Pro zápis odkazů v textu se používá jedna z následujících metod:

1. Metoda poznámek

Na jednotlivé dokumenty odkazujeme číslem poznámky a citace samotné uvádíme v poznámce pod čarou. Číslování poznámek může být buď průběžné v celém dokumentu (číslování začíná od první stránky a načítá se na dalších stránkách) nebo může začínat na každé stránce od čísla 1 za předpokladu, že veškeré odkazy jsou uvedeny v poznámce pod čarou na stejné stránce.

Příklad č. 4.1

...tento postup uvádí JACSÓ² i někteří další autoři jako např. TENOPIR³ ...

V poznámkách pod čarou vypadají záznamy následovně:

² JACSÓ, Peter. Errors of omission. *Online & CD-ROM Review*, October 1999, vol. 23, no. 5, s. 20–25.

³ TENOPIR, Carol. Electronic access to periodicals. *Library Journal*, 1993, vol. 118, iss. 4, s. 54–55.

2. Metoda číselných citací

Jednotlivé dokumenty jsou očíslovány podle pořadí, v jakém jsou uvedeny v citačním soupisu. V případě, že je některý z nich citován vícekrát, opakuje se **pod stejným číslem**.

Příklad č. 4.2

...jak uvádí TENOPIR(33), tato problematika je poměrně obsáhlá. . . kolega JACSÓ její výzkum dále doplňuje ve své vlastní studii(3) . . . která z práce Carol Tenopir (33) vychází. . .

V soupisu citací vypadají záznamy následovně:

3. JACSÓ, Peter. Errors of omission. *Online & CD-ROM Review*, October 1999, vol. 23, no. 5, s.20–25.

...

33. TENOPIR, Carol. Electronic access to periodicals. *Library Journal*, 1993, vol. 118, iss. 4, s. 54–55.

3. Metoda uvádění roku publikace

V textu se vyznačuje identifikační část, pod kterou lze dokument nalézt v bibliografickém soupisu na konci dokumentu společně s rokem vydání dokumentu v kulatých závorkách. Identifikační částí bývá zpravidla jméno autora.

Příklad č. 4.3

...jak uvádí PAGELL (1993) ... *uživatelé už si nemyslí, že možnost získat soupis bibliografických citací je báječná věc a možnost získat souhrn článku již také není zázrak, ale bída. Uživatelé chtějí plný text a to ihned.*

V soupisu citací vypadá záznam následovně:

PAGELL, Ruth. 1993. Reaching for the Bottle, Not The Glass: The End-User Factor of Electronic Full Text. *Database*, October 1993, vol. 16, no. 5, s. 52–54.

V případě, že autor napsal v daném roce více prací, za rokem vydání se pro odlišení uvádí malá písmena abecedy (a-z).

Příklad č. 4.4

... na tuto tendenci jako první upozorňuje TENOPIR (1993a) a své tvrzení dokládá závěry z další studie TENOPIR (1993b) ...

V soupisu citací vypadají záznamy následovně:

TENOPIR, Carol. 1993a. Electronic access to periodicals. *Library Journal*, 1993, vol. 118, iss. 4, s. 54–55.

TENOPIR, Carol. 1993b. Moving toward quality. *Library Journal*, 1993, vol. 118, iss. 10, s. 86–88.

Tato metoda je přehlednější než metody s použitím číselných odkazů a zároveň čtenáře uvádí do kontextu problematiky. Tento styl je preferován vědeckými komunitami především v USA.

4.1 Řazení citací

Citace se řadí abecedně (nejprve názvy s číslem na začátku, poté písmena). V případě více děl jednoho autora řadíme díla podle roku vydání – nejmladší díla jsou uvedena jako první.

Citace je možné také uspořádat podle tématických celků nebo podle druhu dokumentů a poté abecedně (je-li to vzhledem k rozsahu citací účelné).

4.2 Umístění citací

Citace můžeme umístit:

1. pod čarou na stránce, na níž je odkaz (způsob č. 1)
2. na konci dokumentu – obvyklejší způsob, vyžadovaný i u diplomových prací; jeho výhodou je soustředění veškerých citací na jednom místě.
3. kombinace obou způsobů – tj. uvedení citace jako poznámky pod čarou a zároveň v celkovém soupisu na konci práce

Obvyklé označení stránky s citacemi je:

Literatura

Soupis bibliografických citací

Lze také použít univerzální označení: **Použité zdroje** (toto označení zahrnuje všechny typy dokumentů včetně tištěných)

5 Slovník použitých termínů a zkratek

AACR2R⁹ – Anglo-american cataloging rules, 2nd revision. Anglo-americká katalogizační pravidla.

Alternativní odpovědnost – osoba nebo korporace, která má na publikaci intelektuální podíl (může se jednat o spoluautora, překladatele nebo sestavovatele).

Datum vydání – datum vytvoření publikace za účelem jejího zpřístupnění (prodeje).

Elektronická konference – uživatelská skupina, která diskutuje na dané téma prostřednictvím zasílání vzkazů. Příspěvky jsou zasílány na jednotlivé adresy účastníků diskuse. Na základě e-mailové žádosti je možné obdržet celkový seznam příspěvků, příp. jejich plné znění.

ISBD – International standard bibliographic description. Mezinárodní knihovnická pravidla pro popis dokumentů.

Korporace – skupina osob nebo organizace vystupující pod svým vlastním jménem (organizace, firmy apod.).

Monografická publikace – jednorázově vydaný dokument představující samostatnou jednotku.

Seriálová publikace – publikace vydávaná v částech po sobě nebo se záměrem stálého pokračování, navazující na sebe obvykle číselně nebo chronologicky (např. časopisy, noviny).

Sekundární odpovědnost – autor doplňků publikace (např. ilustrátor).

Šedá literatura - (polopublikovaná literatura) – literatura, která není dostupná přes běžný knižní trh. Patří sem např. konferenční sborníky, firemní literatura, diplomové práce apod.

Reprint – dotisk v nezměněné sazbě.

Reset – dotisk v jiné sazbě.

USENET – diskuzní systém, kde se diskutuje na dané téma prostřednictvím zasílání a vybírání příspěvků ze serveru.

⁹Definice k odborným termínům jsou použity z norem ČSN (51279) a další níže uvedené literatury - především (12).

6 Seznam použitých zdrojů

- 1) *A Guide to Electronic Style: International Committee of Medical Journal Editors* [online]. International Committee of Medical Journal Editors, c1995, updated January 22, 1999 by webmaster [cit. 1999-12-10]. URL: <<http://www.biomed.lib.umn.edu/icmje.html>>.
- 2) *Anglo-americká katalogizační pravidla: druhé vydání, revize 1988: dodatky 1993*. Joint steering committee for revision of AACR2, překlad Národní knihovna České republiky. 1. české vydání. Praha: Národní knihovna České republiky, 1997. ISBN 80-7050-278-9.
- 3) *Citing the sites: MLA-style guidelines and models for documenting internet sources* [online]. Version 1.3. [cit. 1999-12-10]. URL: <http://english.ttu.edu/kairos/1.2/inbox/mla_archive.html#walker-mla>.
- 4) *Cite them right – electronic information* [online]. [cit. 2004-11-10]. URL: <<http://www.unn.ac.uk/central/isd/cite/elec.htm>>.
- 5) *ČSN ISO 690 (01 0197)*. Praha: Český normalizační institut, c1996. 32 s.
- 6) HARNACK, Andrew – KLEPPINGER, Gene. *Beyond the MLA Handbook: Documenting Electronic Sources on the Internet* [online]. [cit. 2004-11-10]. URL: <http://english.ttu.edu/kairos/1.2/inbox/mla_archive.html>.
- 7) *ISBD (G): všeobecný mezinárodní standardní bibliografický popis: anotovaný text*. Prac. skupina Revizního výboru ISBD vytvořená katalogizačním výborem IFLA; z angl. originálu přel. a čes. překlady opatřila Hana Vodičková. 1. české vydání. Praha: Národní knihovna České republiky, 1993. viii, 36 s. ISBN 80-7050-159-6.
- 8) International federation of library associations and institutions (IFLA). *Library and information science: citation guides for electronic documents* [online]. c1995-1999; last revision September 30 1999 [cit.2000-01-04]. URL: <<http://www.ifla.org/I/training/citation/citing.htm>>.
- 9) International Organization for Standardization (ISO). *Excerpts from ISO 690-2 Information and documentation: Bibliographic references. Part 2: Electronic documents or parts thereof* [online]. [cit. 1999-10-10]. URL: <<http://www.nlc-bnc.ca/ifla/I/training/citation/citing.htm>>
- 10) JÁNOŠ, Karel. *Informační etika*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra informačních studií a knihovnictví, 1993. 134 s.
- 11) PALOVSKÝ, Radomír – SKLENÁK, Vilém. *Informace a Internet*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998. 380 s.
- 12) TENT, Jan. *Citation guides for electronic documents* [online]. International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA], 15 March 1996 [cit. 1997-10-10]. URL: <<http://www.nlc-bnc.ca/ifla/I/training/citation/citing.htm>>.
- 13) Zákon č. 35/1965 Sb. o dílech literárních, vědeckých a uměleckých. In *Autorské právo, průmyslová práva podle stavu k 13.5. 1998*. Ostrava: Sagit, 1998. ISBN 80-7208-069-5.

14) *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (Autorský zákon) č.121/2000 Sb. Oddíl 3:*
Bezúplatné zákonné licence. §31 Citace.

Citace této práce

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla.* Verze 3.3.

©1999–2004, poslední aktualizace 11.11. 2004.

URL: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.ps>>.

<<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.

Komentáře a poznámky je možné zasílat na e-mail: petr.boldis@ff.cuni.cz